

TOLERANČNI PATENT 1781

Prevod*

Patent

**zastran krščanske tolerance in njenega zasebnega
izpovedovanja vere, ki ju je treba dovoliti pripadnikom
augsburške in helvetske veroizpovedi, pa tudi nepridruženim
pravoslavcem**

Mi, Jožef Drugi, po Božji milosti izvoljeni rimski cesar, za vse čase povečevalec cesarstva, kralj na Nemškem, kralj Jeruzalema, Ogrske, Češke, Dalmacije, Hrvaške, Slavonije, Galicije, Lodomerije itd., nadvojvoda Avstrije, vojvoda Burgundije, Lotaringije, Štajerske, Koroške in Kranjske, [...]mejni grof Moravske, [...] pokneženi grof [...] Goriške in Gradiščanske, [...] gospod Slovenske marke in Metlike itd. itd.,

naklanjamo vsem in vsakemu, najsi so katerega koli stanu, službenega položaja ali dostojanstva, svojo deželnoknežjo milost in jim s tem nadvse milostno naznanjamo: Naša prepričanost, prvič, da vsakršna prisila v zadevah vesti škodi in, drugič, da veri in državi prinaša prava krščanska toleranca veliko koristi, Nas je nagnila, da vsepovsod dovolimo pripadnikom augsburške in helvetske veroizpovedi ter nepridruženim pravoslavcem njihovi veri primerno *zasebno izpovedovanje* [privat exercitium], ne glede na to, ali je bilo to kdaj v rabi oziroma uvedeno ali ne.¹

* Prevedel Jonatan Vinkler; gl. njegova pojasnila v nadaljevanju, str. 301 sl. – Ured.

1 V skladu z novejšim obravnavanjem verske tolerance je v prevodu uporabljen izraz »izpovedovanje« oz. »zasebno izpovedovanje«; to je v naslovu in besedilu izvirnika izraženo z latinskimi besedami »exercitium« oz. »privat exercitium«.

Samo katoliška vera naj obdrži prednost javnega verskega *izpovedovanja*, obema protestantskima verama, kakor tudi že obstoječim nepridruženim grškim pravoslavcem pa naj se dovoljuje *zasebno izpovedovanje* v vseh krajih, kjer to omogočajo v nadaljevanju navedeno število ljudi in zmožnosti prebivalcev in kjer *nekatoličani* [acatholics] še nimajo dovoljenja za javno *izpovedovanje* vere.

Posebej pa dovoljujemo:

Prvič: nekatoliškim podanikom, da si smejo zgraditi molilnico ter tudi šolo, kjer je sto takih družin, čeprav ne stanujejo vse v kraju, v katerem je njihova molilnica ali njihov dušni pastir, temveč jih je del oddaljen tudi nekaj ur hoda, še bolj oddaljenim pa, da se lahko, kolikor pogosto želijo, odpravijo v najbližjo, vendar še v cesarsko-kraljevih dednih deželah nahajajočo se molilnico, in tudi, da smejo dednodeželni duhovniki obiskovati pripadnike vere in jim, tudi bolnikom, pomagati s potrebnim poukom, z duhovno in telesno tolažbo, vendar pa ne smejo, pod zagroženo najtežjo odgovornostjo, nikoli prepričati, da bi bil poklican katoliški duhovnik, če ga zahteva ta ali oni bolnik.

Glede molilnic izrecno zapovedujemo, da pri njih, kjer ni že zdaj drugače, ne sme biti zvonjenja, nikakršnih zvonov, stolpov in očitnega vhoda s ceste, kar je značilno za cerkev, drugače pa si naj prosto zgradijo molilnico tako in s takim gradivom, kakor želijo, popolnoma dovoljeno naj jim bo tudi podeljevati zakramente in opravljati bogoslužje v njihovem kraju, kakor tudi prinašanje zakramentov bolnikom v pripadajočih podružnicah, pa tudi javno pokopavanje ob spremstvu njihovega duhovnika.

Osnovni pomen latinskega izraza je »vaja«, vendar pa je v patentu izraz uporabljen v zelo širokem pomenu (opravljanje dejanj in dolžnosti vernika, izražanje vere in verskega nazora, opravljanje dušnega pastirstva, bogoslužja in podeljevanje zakramentov, shajanje k obredom, pridigam in verskemu pouku). – Besedilo patenta je natisnjeno v frakturi (t. i. gotica), latinski izrazi pa v humanistiki (t. i. latinica). V prevodu je uporaba latinskih izrazov nakazana s kurzivnim natisom slovenskih besed. Po takšnem pravilu so nakazane tudi rabe drugih latinskih izrazov; ti so nato, ko nastopijo prvič, dodani med oglatima oklepajema, namesto neutemeljenih velikih začetnic pa so vstavljene male. – Kot »nepridruženi pravoslavci« (nicht unirte Griechen) so zajeti verniki v vzhodni Evropi, ki niso unijatski; unijati namreč ohranjajo vzhodno, pravoslavno obredje, a priznavajo oblast papeža in se s tem pridružujejo Rimskokatoliški cerkvi. – Prev.

Drugič: Dano naj jim bo na voljo, da si postavijo svoje učitelje, ki jih morajo vzdrževati [cerkvene] občine, vendar pa mora Naša za deželo pristojna šolska uprava nadzorovati njihovo učno metodo in šolsko ureditev.

Prav tako dovoljujemo:

Tretjič: nekatoliškim prebivalcem kraja, da si sami izbirajo svoje dušne pastirje, če jih sami plačujejo in vzdržujejo, če pa hočejo stroške prevzeti oblasti, tedaj tem vsekakor pripada *prezentacijska pravica* [ius præsentiandi], vendar si pridržujemo potrditev njihovih duhovnikov v taki obliki, da tam, kjer obstajajo protestantski konsistoriji, ti podelijo potrditev, kjer pa konsistorijev ni, potrditev podelijo protestantski *konsistoriji* [consistoria], ki že obstajajo na Tešinskem ali Ogrskem, razen če okoliščine ne zahtevajo, da se v deželah ustanovijo lastni *konsistoriji*.

Četrtič: *Štolnine* [iura stolae] ostanejo, tako kakor v Šleziji, pridržane za *rednega župnika* [parochia ordinario].

Petič: *Sojenje* [iudicatur] v zadevah, ki se tičejo religije *nekatoličanov*, želimo milostno prenesti na Naše politično deželno oblastvo, ki naj si vzame za pomoč katerega koli izmed njihovih duhovnikov in teologov ter naj presodi in odloči na podlagi njihovih verskih izrekov, vendar pa naj bo dopuščena nadaljnja *pritožba* [recurs] na Naš politični dvorni urad.

Šestič: Odslej se mora popolnoma odstopiti od izstavljanja običajnih potrdil *nekatoličanov* ob porokah glede vzgajanja njihovih spočetih otrok v rimskokatoliški veri, kajti če je oče katoličan, je treba vse otroke, pa naj bodo moškega ali ženskega spola, brez pomišljanja vzgojiti v katoliški veri, kar naj se šteje za *pravico* [prærogativum] vladajoče religije, če pa sta oče protestant in mati katoličanka, se je treba ravnati po spolu.

Sedmič: V prihodnje morajo biti *s spregledom* [dispensando] dostopni *nekatoličanom* nakupi hiš in posestev, meščanske in mojstrske pravice, akademska dostojanstva in javne službe ter jih ni dovoljeno siliti k drugačnemu besedilu prisege kakor k takemu, ki se ujema z njihovimi verskimi načeli, niti se ne sme od njih zahtevati udeležbe pri procesijah in bogoslužjih vladajoče vere, če sami tega ne želijo. Brez oziranja na razlike po veri je treba tudi pri vseh volitvah in

podelitvah služb natančno upoštevati samo poštenost in sposobnost prosilcev, pa njihovo krščansko in nravno življenje, kakor se v naši vojski že godi vsak dan brez najmanjšega pomisleka in z velikim uspehom; podobno morajo v podložnih mestih okrožni uradi, v kraljevskih in rentnih mestih pa deželni komorniki, kjer teh ni, pa naše deželno glavarstvo, brez kakršnegakoli oteževanja podeljevati *spreglede* [dispensationes] za poklice ter meščanske in mojstrske pravice.²

V primeru, da bi pri zaprošenih spregledih prišlo do pomislekov, zaradi katerih bi bilo mogoče misliti na zavrnitev, naj se o tem vsakič poda prijava *skupaj z razlogi* [una cum motivis] Našemu deželnemu glavarstvu, to pa naj jo posreduje Nam za pridobitev Naše najvišje odločitve.

Kjer pa gre za *deželansko pravico* [ius incolatus] višjega stanu, naj spregled po poprej pridobljenem mnenju deželnega oblastva podeli Naša češko-avstrijska dvorna pisarna.³

To bo torej vsak znal upoštevati in se po tem ravnati, da se nato v tem zgodita Naša premilostna volja in misel.

Dano na Dunaju, 13. oktobra 1781.

Jožef

- 2 Mesta, ki so bila ustanovljena po odločitvi zemljiškega gospoda, so bila *odvisna* od ustanovitelja, mu *podložna*, vendar pa meščani niso bili njegovi podložniki. Med ustanovitelji mest so bili kralji (*kraljevska mesta*) in deželni knezi oz. gospodje. Imetje deželnih knezov so upravljale *komore* oz. *komorniki* (zakladniki). Delež deželnoknežjih mest v deželnih davkih se je ponekod (npr. v vojvodini Kranjski) izračunal na temelju ocenjene imenjske *rente*. – Prev.
- 3 Pripadnik plemiškega stanu, ki mu je bil v deželi priznan status *deželana*, je užival iz tega statusa izvirajoče *deželanske pravice*, med drugim, ob primerno veliki posesti, pravico do članstva v deželnih stanovih. – Prev.